



Духмяний урок з пахощами рідного краю

Тема: Микола Вороний. «Євшан – зілля», Патріотичні почуття, роль слова, пісні, історії в житті кожної людини.

Мета:

-навчити учнів аналізувати поему;

_формувати вміння розкривати ідейно-художній зміст поеми, виразно читати ліро-епічний твір; розвивати образне мислення;

-виховувати любов до рідного краю, патріотизм, повагу до батьків, толерантне ставлення до інших народів.

Обладнання: підручник, презентація, записи пісень, мішечки з травами

Міжпредметні зв'язки : біологія, історія

Перебіг уроку

Можна все на світі вибирати ,сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину!
Василь Симоненко

I Активізація чуттєвого досвіду та опорних знань учнів.

-Послухайте пісню і подумайте ,чому урок почали саме із неї?

Відеокліп на пісню Андрія Князя «Синє небо...» <https://youtu.be/6ekKdb9W6JA>

Вправа «Відгадай предмет».

Учитель викликає на клас шістьох учнів. П'ятьом із них зав'язує очі і роздає такі предмети: полин, м'яту, ромашку, цукерок, яблуко, шостий учень отримує картину на якому зображений український степ. Учитель пропонує учням розпізнати та описати предмет.

Учитель: Що допомогло вам розпізнати предмет?

Учні: Смак, дотик, нюх, зір.

Учитель: Отже, виконати завдання вам допомогли органи чуття. Вони допомагають людині сприймати навколишній світ.

Мозковий штурм. Проблемне питання.

- А чи можна відчути запах рідного краю? Чим пахне Батьківщина?

II Повідомлення теми ,мети уроку.

Тема нашого уроку Поема М. Вороного «Євшан-зілля». Також ми повинні навчитися ідейно-художній зміст поеми та відчути запах рідного краю, щоб пронести його через усе своє життя.

Ідейно-художній аналіз поеми.

Словник загадкових слів

Половці-Розповідь учителя

Хан, ясир, гудець, євшан-зілля. Пояснюють учні, при потребі допомагає учитель.

Учитель демонструє полин. Учні розповідають про рослину те, що знають.

Учитель: Пропоную звернутись до тлумачного словника.

Слово «євшан» походить з тюркської мови. У словнику вказано, що воно має кілька значень.

I значення. Євшан-зілля (полин) – символ пам'яті , рідної землі, Батьківщини.

II значення. Євшан-зілля (полин) – степова запашна рослина з червоним або пурпуровим цвітом.

Ідейно-художній аналіз поеми.

Тема : зображення перебування у Володимира Мономаха ханського сина, який потрапив до Русі разом з ясиrom; повернення хлопця на батьківщину за допомогою євшан-зілля.

Ідея: возвеличення любові до рідного краю, народу, засудження тих, хто забув свою країну, відцурався від неї.

Бесіда за змістом поеми:

- *Як малий половчанин потрапив до князя Володимира?*
- *Як жилося хлопчиків у князя?*
- *Чому хлопець забув рідний край?*
- *Чи можна його за це осудити?*
- *Опишіть внутрішній стан половецького хана під час втрати сина.*
- *Прокоментуйте, як зрозуміти наступні слова з твору:*

«...мов кров'ю з його (хана) серця слово точиться по слову...»

- *Кого хан послав на пошуки сина? Чому саме його?*
- *Скільки спроб було у гудця розчулити серце юнака?*
- *За допомогою чого посланець хотів допомогти згадати рідний дім?*
- *Який орган чуття допоміг ханському сину все згадати?*
- *На скільки частин можна поділити поему?*

(Ліричний заспів, де розповідається про особливості літописного оповідання.

Розповідь про те, як жилося юнакові у полоні.

Туга і біль половецького хана .

Гудець у Києві.

Повернення ханського сина додому.

Роздуми ліричного героя.

- *Звернімося до епіграфа поеми. Зачитайте його.*

- *Де у творі ви чули подібне висловлювання?*

Практичне заняття « Що в торбинці? » (Учні підходять до стола, на якому знаходяться торбинки з різними рослинками: полин, м'ята, ромашка, чорнобривці, цвіт липи, цвіт акації.)

Учитель пропонує розпізнати , що знаходиться у торбинці.

- *Запах якої рослини не можна сплутати ні з чим? (Учні доходять висновку, чому саме євшан – зілля пробудило пам'ять ханського сина)*

Учитель: Сьогодні на уроці пропоную поповнити свої знання ще одним літературним терміном. Від сьогодні ви повинні знати ,що в кожному літературному творі присутній двійник автора – ліричний герой.

Ліричний герой- образ поета(його ліричне «я»),чиї переживання, думки та почуття відображено у художньому творі. Уявлення про ліричного героя складається на основі знайомства з його внутрішнім світом, який розкривається не через його вчинки, а через переживання, душевні стани.

Ліричний герой – це друге «я» автора. Не можна ототожнювати ліричного героя з автором твору У чому полягає відмінність ми з'ясуємо за допомогою вправи.

Вправа «Дзеркальне відображення»

(Учитель просить підійти учня до дзеркала, потім просить підняти руку, покрутити головою, помахати рукою відображенню в дзеркалі запліщити праве око т.п.).

Ці нехитрі рухи допоможуть зрозуміти відмінність: автор – це та людина, яка керує відображенням в дзеркалі, тому ліричний герой стає виконавцем бажань автора.

Отже, автор – це реальна особа, ліричний герой- вигаданий авторською уявою. Таким чином ,автор передає свої думки та почуття ліричному герою і керує його діями, саме тому ліричний герой є художнім двійником автора.

Учитель роздає учням смайлики із зображенням різних емоцій і пропонує перед дзеркалом відтворити їх.(Учні відтворюють,сміються)

Заключна бесіда.

- Що ви можете сказати про ліричного героя твору «Євшан-зілля»?
- Які рядки із твору це підтверджують?
- З чим , з ким для вас асоціюється слово Батьківщина?

Давайте створимо асоціативний куш.

Учитель переказує учням легенду про манкуртів(Додаток).

- Чому ця тема актуальна саме сьогодні?

Учні розповідають про нинішнє становище в країні.

Подивіться відеокліп на пісню «На землі, в повітрі і на морі» О.Пономарьова

<https://youtu.be/4phD-0isAAc>

-Які почуття викликає ця пісня?

Заключне слово учителя.

Підсумки уроку.

Оцінювання.

Завдання додому.

Напишіть листа українському воїну

Використана література:

1.Творча скарбничка для вчителя української мови.

Г.А.Іваниця, О.П.Куш «Мій особистісно зорієнтований урок» 2016 стор.63-67;

2. Тлумачний словник

3. Уривок з твору Ч. Айтматова «« І довше віку день триває»(легенда про манкуртів).

Легенда про манкуртів(із твору Ч.Айтматова « І довше віку день триває»).

... Колись у сарозекських степах жили різні кочові народи й між ними тривали постійні війни за випаси і колодязі. Проживали тут і жуаньжуани, зайди, які захопили на тривалий час усю сарозекську округу. Трав вистачало на багато стад великої та дрібної худоби. Але потім клімат начебто змінився — перестали випадати дощі. І розійшлися народи і племена хто куди, а жуаньжуани взагалі зникли...

Переказ починався з того, що жуаньжуани, які захопили сарозеки у минулі віки, винятково жорстоко поводитися з полоненими воїнами. Жахлива доля чекала на тих, кого жуаньжуани залишали у себе в рабстві. Вони знищували пам'ять раба страшною мукою — одягненням на голову жертви щирі. Звичайно ця доля судилася молодим хлопцям. Спочатку їм начисто виголювали голови, старанно зішкрібали кожен волосину під корінь. На той час, коли закінчували голити голову, досвідчені забійники-жуаньжуани забивали поблизу матерого верблюда. Оббілюючи верблюдячу шкуру, насамперед відділяли її найважчу, цупку вину частину. Поділивши вину на шматки, її одразу ж у розпареному вигляді одягали на виголені голови полонених пластирями, що вміть прилипали — на зразок сучасних шапочок для плавання. Це й означало одягти щирі. Той, кого піддавали такій процедурі, або помирав, не витримавши мук, або позбавлявся на все життя пам'яті, перетворюючись на манкурта — раба, який не пам'ятає свого минулого. Після одягання щирі кожного приреченого заковували дерев'яною шийною колодою, щоб він не міг торкнутися головою землі. У такому вигляді їх відвозили подалі від людних місць, аби не долинали їхні несамовиті крики, і кидали їх там у відкритому полі, зі зв'язаними руками та ногами, на сонці, без води і без їжі. Мука тривала кілька діб. Посилені дозори стерегли підходи на випадок, якщо одноплемінники полонених спробували б виручити їх, поки вони живі. Але такі спроби робилися дуже рідко. Коли лунала чутка, що жуаньжуани перетворили якогось чоловіка на манкурта, то навіть найближчі люди не прагнули врятувати чи викупити його, бо це означало повернути собі опудало колишньої людини.

Кинуті у полі на жахливу муку у більшості своїй гинули під сонцем. Живими залишалися один або два манкурти з п'яти — шести. Гинули вони не від голоду і навіть не від спраги, а від нестерпних, нелюдських мук, яких завдавала сира верблюдяча шкура. Невблаганно зменшуючись під променями пекучого сонця, щирі стискувало голену голову раба, мов залізний обруч. Уже на другу добу починало проростати виголене волосся страдників. Жорстке та пряме азійське волосся часом вросло у сирицю, у більшості ж випадків, не знайшовши виходу, волосся загиалося і знову входило кінцями у шкіру голови, завдаючи ще більших страждань. Останні випробування супроводжувалися цілковитим помутнінням розуму. Того, хто вижив, напували водою десь на п'яту добу, звільняли від кайданів і з часом повертали йому силу, ставили на ноги. Це й був раб — манкурт, насильно позбавлений пам'яті і тому дуже цінний, вартий десяти здорових невільників.

Манкурт не знав, хто він, якого роду-племені, не відав свого імені, не пам'ятав дитинства, батька — матері — словом, манкурт не відчував себе людською істотою. Позбавлений розуміння власного "я", манкурт з господарської точки зору мав цілий ряд переваг. Він був мов безсловесна тварина, абсолютно покірний і безпечний. Він ніколи не думав про втечу. Для кожного рабовласника найстрашніше — повстання раба. Кожен раб потенційно бунтівник. Манкурт був єдиним свого роду винятком — йому були чужі прагнення до бунту, до непокори. І тому не було необхідності стерегти його, тримати охорону. Манкурт, як собака, визнавав тільки своїх хазяїв. Всі його помисли зводилися до потамування голоду. Інших турбот він не знав. Зате доручену йому роботу виконував сліпо, старанно, неухильно. Тільки манкурт міг витримати в

самоті нескінченну глушину та безлюддя сарозеків. Повеління хазяїна для манкурта було над усе.

Набагато легше зняти полоненому голову або завдати йому будь-якої іншої шкоди, щоб настрахати, ніж відбити людині пам'ять, зруйнувати в ній розум, вирвати коріння того, що відбувається з людиною до останнього подиху, залишаючись її єдиним здобутком. Але кочові жуаньжуани, які винесли із своєї дрімучої історії найжорстокіший вид варварства, посягнули і на цю втаємничену сутність людини. Вони знайшли спосіб відбирати у рабів їхню живу пам'ять, завдаючи тим самим людській натурі найважчого з усіх мислимих і немислимих злочинів.









